

מקורות עזר לשיעור: פשר שיר השירים (47)

תרגום התרגום:

א. כאשר יצאו ישראל ממצרים רדפו פרעה ומחנהו אחריהם ברכב ובפרשים, והיתה הדרך סגורה לפניהם מארבע רוחות: מימין ומשמאל היו מדברות מלאים נחשים ושרפים, מאחוריהם פרעה הרשע ומחנהו ולפניהם ים סוף. מה עשה הקדוש ברוך הוא? הוא נגלה בכח גבורתו על הים והוביש את הים ואת החומר לא הוביש. אמרו הרשעים והערב רב והנכרים אשר ביניהם: את מי הים היה יכול להוביש, אבל את החומר איננו יכול להוביש. בשעה זו חרה אף ד' בהם ורצה להטביעם במי הים כמו שנטבעו פרעה וחילו רכבו ופרשיו וסוסיו, לולי משה הנביא אשר פרש ידיו בתפילה לד' והשיב כעסו מהם, ופתח הוא וצדיקי הדור את פיהם ואמרו שירה ועברו בתוך ים סוף ביבשה, ובזכות אברהם יצחק ויעקב ידידי ד'.

ב. כאשר יצאו אל המדבר אמר ד' למשה: כמה נאה העם הזה לתת להם דברי התורה שתהא כרסן בלחייהם שלא יסורו מהדרך הטובה כמו הסוס המרוסן, וכמה נאה ערפם לשאת עול מצוותי כמו העול על עורף השור החורש בשדה ומפרנס את עצמו ואת בעליו.

ג. ובכן נאמר למשה: עלה לרקיע ואתן לך את שני לוחות האבן חצובים מספיר של כסא הכבוד, נוצצים כזהב טוב, מסודרים בשיטין כתובים באצבעי וחקוקים בהם עשרת הדברים המזוקקים יותר מכסף המזוקק שבע פעמים שבע, כמספר עניניהם שמתפרשים בארבעים ותשעה פנים, על ידיך בשביל עם בית ישראל.

ד. ובהיות עוד משה רבם ברקיע עומד לקבל את שני לוחות האבנים והתורה והמצוה, קמו רשעי הדור ההוא והערב רב שביניהם ועשו עגל של זהב, והבאישו מעשיהם, ויצא להם שם רע בעולם, תחת אשר מלפנים היה ריחם נודף בעולם, ואחרי כן נבאש ריחם כנרד שריחו רע מאד, ועל בשרם עלתה צרעת.

מתוך: ובקשתם משם לרב סולובייצ'יק, הערה שוליים מס 1:

אופיו האליגורי של שיר השירים מהווה יסוד מוצק בהלכה, שעליו מתנוססת קדושת כתבי הקודש החופפת על מגילת זו (מטמאת את הידים) וקדושת השם (כינויים) הכרוכה בשם שלמה - מלך שהשלום שלו. גם האגדה מפרשת את שיר השירים מבחינה סמלית.

ברם, נתקלים אנו בפירוש דואלי: (א) בתור אליגורית מיטפיסית-היסטורית; (ב) אליגורית מיטפיסית-אוניברסלית. הראשונה מפרשת את הספר כשיר של הקב"ה וכנסת ישראל הבוקע ועולה מתוך התהליך ההיסטורי של אומה זו; השנייה נוטה לדרוש אותו כמין חומר לשירת האלוהים והאדם בכלל המבטאת את הגעגועים ההדדיים של היוצר והיצירה.

המדרש והתרגום מקיימים את ההשקפת ההיסטורית. וכן פירשו רש"י, הכוזרי, אבן-עזרא ועוד. ברם, הרמב"ם שהלך בעקבותיו של רבנו בחיי נקט עמדה אוניברסלית - "וכיצד היא האהבה הראויה שיאהב את ה' אהבה גדולה יתרה ועזה וכו' כאלו החולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבה אותה אשה וכו'. וכל שיר השירים משל הוא לענין זה" (פ"י מה' תשובה, ה"ג). כמו כן ביאר במורה נבוכים ח"ג, פנ"א, ואחריו נמשכו חכמי הקבלה.

לאמיתו של דבר, שני הפירושים לענין אחד נתכוונו: ליחס שבין הקב"ה והעולם. ברם, זיקת זו מתגלמת בינו לבין היחיד וגם בינו ולבין הציבור. כשם שהאלוה מתגעגע להתדבק ביחיד, כך הוא מתאוה להתמיד שכינתו בציבור מיוחד, בציבור נבחר ובאומה מיוחדת. המתיתחות היא דו-פרצופית, אוניברסלית על-היסטורית ולאומית היסטורית. הרמב"ם באגרת תימן השתמש במובאת משיר השירים לשם תיאור גורלה ההיסטורי של כנסת ישראל. חכמי הקבלה חיברו שני מוטיבים, עולם וישראל, בדרשם את מגילת שיר השירים; אצלם מרמזת מגילה זו געגועי מלכא קדישא ושכינתא. שכינה מצד אחד מסמלת את נוכחות האלוהים בתוך העולם, ומצד שני את כנסת ישראל שבה מתגלה הודו של הקב"ה. מגילת שיר השירים היא ספר העולם כולו וגם ספרה הייחודי של כנסת ישראל.

הלכות תשובה, פרק עשירי, הלכה ג:

וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך, והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה.